

ASIA Kirjallinen lausunto koskien tekijänoikeusjärjestelmän arviointia ja – lainsäädännön kehittämistä, Dnro 4/670/2007

LAUSUNNON ANTAJA

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (jälj. TTVK)

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvominen. Yhdistyksen tarkoituksena on ehkäistä tekijänoikeuksien loukkauksia Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa.

TTVK:n jäseninä ovat:

- Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry
- Kopiosto ry
- Suomen elokuvatoimistojen liitto - Finlands filmbyråes förbund ry
- Suomen elokuvatuottajien keskusliitto - Centraförbundet för Finlands filmproducenter ry
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT ry
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Suomen peliohjelmisto- ja multimediatallenneyhdistys FIGMA ry
- Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry
- Suomen audiovisuaalisten alan tuottajat – SATU ry
- Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry

YHTEENVETO LAUSUNNOSTA

- ❖ Tekijänoikeusloukkausten rikosoikeudellisia rangaistusseuraamuksia tulisi koventaa ja lain tulisi mahdollistaa oikeushenkilön rangaistusvastuu.
- ❖ Lähialueyhteistyöhön Venäjän kanssa tulisi panostaa, jotta ilman lupaa tapahtuvaan tallenteiden valmistamiseen ja Internetpiratismiin pystyttäisiin tehokkaasti puuttumaan ja taattaisiin laillisille markkinoille näin tilaa kehittyä.
- ❖ Lainsäätäjän on aktiivisesti seurattava yhteiskunnan teknistä kehitystä ja vastattava nopeasti sen mukana ilmenneisiin tekijänoikeuden loukkauksiin. Oikeudenhaltijoille tulee taata riittävä oikeuksien suojan täytäntöönpano ja tehokkaat puuttumiskeinot eritoten tietoverkoissa.
- ❖ Lakia tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta tulisi muuttaa siten, että tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämistä koskeva ilmoitusmenettely ulotetaan koskemaan myös Internet-palveluntarjoajien tiedonsiirto ja verkkoyhteyksien palveluntarjontaa (kyseisen lain 13 §).
- ❖ Oikeudenhaltijoilla tulee niin halutessaan olla oikeus käyttää DRM-ratkaisuja, joille lainsäätäjän tulee myös edelleen taata tehokas oikeussuoja.
- ❖ Oikeudenhaltijoiden ja Internet palveluntarjoajien tulisi valtiovallan ja kuluttajaviranomaisen aktiivisella tuella selvittää ja luoda yhteisiä pelisääntöjä, joilla voidaan yhteistyössä puuttua tehokkaasti tietoverkoissa tapahtuviin tekijänoikeusloukkauksiin.
- ❖ Tekijänoikeusjärjestelmän ymmärtäminen edellyttää valtiovallalta vahvaa panostusta koulutukseen. Koulumaailman kokonaisvaltainen perehdyttäminen tekijänoikeusjärjestelmän perusperiaatteisiin tulee kuulua osana niin opettajien kuin oppilaidenkin opetukseen.

JOHDANTO

TTVK keskittyy lausunnossaan ”toimialansa” mukaisesti lähinnä tekijänoikeuden loukkausten valvontakeinoihin ja olemassa oleviin seuraamuksiin. Internet on mullistanut kaikkiin luoviin sisältöihin kohdistuvat oikeudenloukkaukset. Internetiin sisältyvistä uhkakuvista huolimatta luovan työn tekijät ja yritykset näkevät Internetin enemmän mahdollisuutena kuin uhkana.

Sanaa tietoyhteiskunta ei voi nykypäivänä mainita ilman, että esiin nousevat väitteet tekijänoikeuslainsäädännön kehitykselle asettamista esteistä ja hidasteista. Harva asia on kritiikin mukaan ylipäänsä toteuttavissa, kun ensin pitäisi pystyä sopimaan tekijänoikeuksista. Tekijänoikeuslakia moititaan vanhentuneeksi ja sen sanotaan olevan este tietoyhteiskunnan kehitykselle. Kritiikin mukaan tekijänoikeudet estävät käyttämästä hyväksi nykytekniikan mahdollisuuksia levittää musiikkia ja elokuvaa, vahingoittaen sekä kuluttajia että tekijöitä.

Tällöin unohdetaan usein se, että pohjimmiltaan on kyse taloudesta ja markkinoiden toimivuudesta. Kaiken sisältöjä hyödyntävän liiketoiminnan perustana on, että teoksilla on jokin arvo. Tekijänoikeuslaki antaa oikeudenhaltijoille sen viitekehyksen, jossa he voivat neuvotella teostensa käytön ehdoista. Valitettavasti jossain määrin ongelmana on ollut se, että uusia liiketoimintamalleja on näytetty suunniteltavan ilman selviä ansaintamalleja ja etukäteiskartoituksia kuluista; ollaan oltu vain ”promoamassa musiikkia” ja siitähän ei tulisi maksaa ylipäänsä mitään.

Tietoyhteiskunnan kannalta on havaittavissa, että oikeudenhaltijoiden perinteiset markkinat ovat pitkälti pirstoutumassa. Vahvimmin kehitys on havaittavissa kenties musiikkialalla, jossa CD-formaatin ennustetaan pikkuhiljaa katoavan ja kaupan siirtyvän Internet-ympäristöön. Tällöin Internet ei kuitenkaan tarkoita vain perinteistä digitaalista ”biisikauppaa”, vaan kaikkia mahdollisia musiikin käyttötilanteita.

Samaan aikaan, kun kuluttajien kulutustottumukset ovat vahvassa murroksessa, niin on käymässä myös oikeudenhaltijoille. Niiden perinteiset primäärimarkkinat esim. levy-yhtiöille tallennemyynti on vähentymässä eikä näkyvillä ole sitä korvaavaa, yksittäistä vahvaa primäärimarkkinaa Internet-ympäristöön; myös sisällöt ovat pirstoutumassa. Elokuva-alalla kyseessä on tallennemyynnin tulevaisuuden lisäksi vaikutus myös elokuvien teatterilevitykseen.

Tässä tilanteessa korostuu tekijänoikeuslainsäädännön merkitys koko luovan alan arvoketjulle. Jotta sisältöjä ylipäänsä luotaisiin ja yritykset investoisivat niihin pääomia, tulee arvoketjusta kokonaisuudessaan pitää hyvää huolta. Tässä arvoketjussa tärkein lähtökohta on turvata ja kunnioittaa oikeudenhaltijoilla olevaa sopimusoikeutta päättää sisältöjen käytön ehdoista. Toisekseen on välttämätöntä turvata riittävät ja tehokkaat oikeudelliset suojakeinot puuttua lainvastaiseen luvattomaan teosten hyödyntämiseen.

1. TEKIJÄNOIKEUDEN LOUKKAUKSET

1.1 RIKOSOIKEUDELLISET OIKEUSUOJAKEINOT JA SEURAAMUKSET

1.1.1 Tallennepiratismi

Tallennepiratismi on usein ammattimaista, ilman oikeudenhaltijoiden lupaa tapahtuvaa tallenteiden valmistamista ja levittämistä yleisölle. Kansainvälisesti fyysinen tallennepiratismi on tehokasta ja organisoitua rikollisuutta - uutuuselokuva tai suosittu yritys uusi äänite voi olla saatavilla piraattituotteena ympäri maailmaa jopa ennen julkaisupäivää. Tallennepiratismiin yhteyksistä kansainväli-

seen järjestäytyneeseen rikollisuuteen on selkeää näyttöä ympäri maailmaa.

1.1.2 Piratistilanne Suomessa ja lähialueilla

Suomessa ei ole toistaiseksi tavattu järjestäytyntä rikollisuutta, joka valmistaisi ammattimaisesti piraattituotteita. Suomen lailliset tallennemarkkinat kärsivät käytännöllisesti katsoen 90-luvun alusta aina 2000-luvun puoliväliin Suomen lähialueilla harjoitettavasta laajasta, ammattimaisesta piratismista. Suomalaiset kuluttajat toivat Virossa ja Venäjältä piraattitallenteita pahimmillaan lähes neljä miljoonaa vuodessa. Piraattitallenteita kaupiteltiin myös ammattimaisesti Suomessa, pääosin kirpputoreilla.

Tilanne on tältä osin muuttunut selkeästi positiivisempaan suuntaan vuoden 2006 alusta voimaan tulleen, piraattitallenteiden kaikkinaisen maahantuonnin kieltävän lainsäädännön seurauksena. TTVK:n arvion mukaan fyysisen äänitepiratistien osuus Suomen kokonaismarkkinoista vuonna 2006 oli 4 %, kun se vielä 2000-luvun alussa oli n. 20 %.

Laajamittainen, ammattimainen ja järjestäytynyt tallennepiratismi jatkuu edelleen Venäjällä. Äänitelmän kansainvälisen kattojärjestön IFPI:n mukaan (Ifpi Piracy Report 2006, www.ifpi.org) piratismien osuus Venäjän markkinoilla oli 67 % ja piraattimarkkinoiden kaupallinen arvo 450 miljoonaa US-dollaria. Arvo on laskettu käyttäen myytyjen piraattitallenteiden hintaa. Venäjän ammattimainen piratismi pyrkii salakuljettamaan tuotteitaan EU:n kuluttajamarkkinoille.

1.1.3. Lainsäädännön nykytila

Eduskunnan vuonna 2005 hyväksymä kansallinen ratkaisu, jolla kiellettiin piraattitallenteiden kaikkinaisen maahantuonti, on osoittautunut toimivaksi ja tehokkaaksi. Lain täytäntöönpanossa ei ole ilmennyt ongelmia. Suomen tulli antoi vuonna 2006 noin sata rangaistusmääräystä koskien piraattitallenteiden yksityistä maahantuontia. Vapaaehtoisella hallinnollisella menettelyllä, jossa maahantuojat luovutti levyt vapaaehtoisesti tullille hävitettäväksi ja vältti samalla sakot, käsiteltiin noin tuhat tapausta. Lainsäädännöllä on ollut positiivinen vaikutus myös kuluttajien asenteisiin.

Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa tallennepiratistien tehokkaan tutkinnan. Oikeudenhaltijoiden ja viranomaisten yhteistyö Suomessa on tältä osin myös toimivaa ja hedelmällistä.

1.1.4 Lainsäädännön kehitystarpeet

Tällä hetkellä lainsäädännön kehitystarpeet kohdistuvat ennen kaikkea loukkausten rikosoikeudellisiin rangaistusseuraamuksiin.

Rikoslaissa tekijänoikeusrikoksesta säädettyä enintään kahden vuoden vankeusrangaistus tulisi korottaa neljään vuoteen. Piratismista kertyneet tulovirrat rahoittavat ja vahvistavat osaltaan järjestäytyntä rikollisuutta. Interpolin arvion mukaan järjestäytynyt rikollisuus kerää vuosittain yli 500 miljardin euron tulot erilaisista tuotevääreännöksistä.

Myös tutkintaviranomaisten käytettävissä olevat pakkokeinot ovat useimmiten sidottuja rikoksesta säädettyyn rangaistukseen. Alhainen vain kahden vuoden mittainen maksimirangaistus voi muodostaa esteen myös kansainvälisen virka-apun saamiselle.

Käytettävissä olevien sanktioiden tulee olla riittävän ankaria, jotta ylipäänsä saavutetaan yleisestävää vaikutusta. Kun esim. Venäjältä EU:n markkinoille salakuljettavien piraattierien kaupallinen arvo

on miljoonia euroja, niin alhaiset rangaistusasteikot ovat omiaan vain lisäämään järjestäytyneen rikollisuuden kiinnostusta tekijänoikeuksien loukkauksia kohtaan. EU-maista esim. Saksassa maksimirangaistus on 5 vuotta vankeutta ja Kreikassa ja Isossa-Britanniassa 10 vuotta.

Edelleen lain tulisi mahdollistaa oikeushenkilön rangaistusvastuun tekijänoikeusloukkauksista.

1.1.5 Muut kehitystarpeet

Suomen maantieteellinen asema asettaa harjoitettavalle tekijänoikeuspolitiikalle erityisvaatimuksia. Suomen lähialueilla, eritoten Venäjällä harjoitettava laaja tallenne- sekä Internetpiratismi edellyttävät tiivistä molempien maiden viranomaisten ja oikeudenhaltijoiden yhteistyötä.

Vaikka Venäjällä tapahtuva laitton teoskappaleiden valmistus on ensisijaisesti Venäjän ongelma, niin levyjen suuri ylituotantokapasiteetti aiheuttaa merkittäviä paineita salakuljettaa piraattitallenteita edelleen EU:n markkinoille. Venäjän vakava piraattiongelma vaarantaa näin ollen merkittävästi myös EU:n laillisia tallennemarkkinoita. Edelleen Venäjällä toimivat laittomat musiikin digitaaliset kaupat kuten **allofmp3.com**, vaarantavat EU:ssa toimivien laillisten digitaalisten kauppapaikkojen toiminnan.

Piratismilla on vaikutus myös Venäjän omaan kulttuurituotantoon. Piraattitallenteiden hinnat vääristävät lailliset markkinat ja estävät paikallisten tekijöiden ja taiteilijoiden pääsyn markkinoille hinnalla, joka mahdollistaisi kannattavan toiminnan. Piratismi on este eurooppalaisten ja muiden kansainvälisten yhtiöiden investoinneille Venäjälle. Piratismiin torjuntaan tähtäävällä tekijänoikeuspolitiikalla tuetaan positiivisesti Venäjän taloudellista kehitystä.

Lähialueyhteistyöllä tulisi pyrkiä edistämään ainakin seuraavien tavoitteiden toteutumista:

- Venäjän oman kulttuurituotannon tukeminen ja vahvistaminen.
- Sellaisen lainsäädännön aikaan saaminen, jonka perusteella voidaan tehokkaasti valvoa ja puuttua ilman lupaa tapahtuvaan tallenteiden valmistamiseen ja Internetpiratismiin.
- Väärennettyjen tallenteiden valmistamiseen käytettyjen tehtaiden sulkemisen ja tuotantolaitteiden takavarikoinnin varmistaminen.
- Tekijänoikeudenloukkausten tehokkaan esitutkinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn turvaaminen.
- Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta.
- Viipurin ja sen lähialueen piraattitarjonnan tehokas rajoittaminen.
- Venäjän tullin toiminnan tehostaminen ja laittomien piraattituotteiden EU-markkinoille pääsyn estäminen, tehokkaiden toimintakäytäntöjen muodostaminen.

1.1.6 Internetpiratismi

Tekijänoikeudellisesti suojattujen aineistojen luvaton välittäminen tietoverkoissa on muodostunut luovan alan suurimmaksi ongelmaksi 2000-luvulla.

Vaikka julkisuudessa, tiedostojen luvaton levittäminen maalailaan joskus lähinnä nuorten miesten viattomaksi harrastustoiminnaksi ja kulttuurisisältöjen pyyteettömäksi jakamiseksi, niin kiistaton tosiseikka on, että laittoman vertaisverkkolevityksen negatiiviset seuraukset oikeudenhaltijoille ovat jopa tallennepiratismia suuremmat.

Internetpiratismi tuli laajemmalti tunnetuksi syksyllä 1999, jolloin julkaistiin ensimmäinen laaja

vertaisverkko-ohjelma; Napster. Napsterilla oli enimmillään keväällä 2001 lähes 14 miljoonaa käyttäjää. Napsteria ovat seuranneet monet muut, sitä kehittyneemmät vertaisverkko-ohjelmat.

Pääosin Internetpiratismiin seurauksena äänitealan maailman tallennemyynti romahti vuoden 1999 **3,2 miljardin** kappaleesta **2,3 miljardiin** kappaleeseen vuonna 2005. Vuoden 2005 tallennemyynti vastaa lukumääräisesti vuoden 1988 myyntilukuja.

Internetpiratismiin kiistatta negatiivisista vaikutuksista huolimatta, tekijänoikeussäätelyä koskien on esitetty kriittisiä kantoja, joiden mukaan loukkaussäätelyssä tulisi keskittyä vain ”oikeaan, kaupalliseen” piratismiin, ei henkilöiden yksityisessä piirissä tapahtuviin asioihin.

Internetpiratismista on syytä todeta seuraavat faktat:

- a) Internetpiratismissa ei ole kyse yksityisyyden piirissä tapahtuvasta toiminnasta. Suojattujen aineiston välittäminen vertaisverkoissa verkon miljoonille muille käyttäjille ei ole kodin piirissä tapahtuvaa harrastustoimintaa.
- b) Internetpiratismiin taustalla ovat organisoidut ja hierarkkiset julkaisuryhmät, jotka pyrkivät hyötymistarkoituksessa saamaan käsiinsä levyt, elokuvat, pelit ja ohjelmat tuotantoyhtiöistä, levytehtaista tai elokuvateattereista ja julkaisemaan ne jopa ennen oikeudenhaltijan virallista julkaisua.
- c) Oikeudetta julkaistut tiedostot siirtyvät pienten piirien suljetuilta palvelimilta yleisiin vertaisverkkoihin, joiden ylläpito on useimmiten tahallista ja suunnitelmallista toimintaa.

Lainsäätäjän on tehtävä valinta, turvaako se luovan työn tekijöiden ja yritysten toimintaedellytykset vai suojaako se tahoja, jotka eivät luo teoksia tai muutoin panosta niiden valmistukseen ja jotka eivät ylipäänsä ole valmiita maksamaan mitään kulttuurisällöistä ja vaativat tästä huolimatta lisäksi itselleen oikeutta välittää sisältöjä vapaasti tietoverkoissa.

Internetpiraattit esittävät usein väitteen, jonka mukaan oikeudenhaltijat syyttävät tiedostojenkakajia perusteettomasti varkaudesta. Oikeudenhaltijoiden kannalta Internetpiratismi iskee tekijänoikeuden perusyttimeen; lain tekijälle antamaan neuvotteluasemaan.

Tekijänoikeuslain tekijälle antama neuvotteluasema mahdollistaa ylipäänsä tekijälle kuuluvien taloudellisten oikeuksien hyödyntämisen ja kansalaisille sekä yrittäjille perustuslain suojaaman elinkeinotoiminnan harjoittamisen. Kukaan ei liene ole mielissään, mikäli häneltä oman käden oikeuden kautta viedään oikeus saada korvaus tekemästään työstä. Siitähän neuvotteluasemassa on kyse. Tässä valossa piratismiin kuvaaminen varkaudeksi ei ole miltään osin liioiteltua.

1.1.7 Ongelman laajuus Suomessa

TTVK:n arvion mukaan Suomessa oli vuoden 2006 lopussa edelleen noin 150 000 aktiivista vertaisverkkojen käyttäjää. Internet-piratismiin kasvua onnistuttiin TTVK:n aktiivisten toimien ansiosta hillitsemään vuoden 2006 aikana.

Suomessa yleisimmin käytössä olevat vertaisverkkosovellukset ovat DirectConnect ja BitTorrent. Suomessa toimi vuoden 2006 aikana keskimäärin n. 750 DirectConnect Hubia. Laskua hubien määrässä vuoteen 2005 oli noin 300 kappaletta. Hubit ovat suosittuja eritoten pohjoismaissa. Tällä hetkellä hubeja on kappalemääräisesti eniten Yhdysvalloissa ja Suomi on Ruotsin sekä Romanian jälkeen neljäntenä. Hubien jäseneksi pääsemisen edellytyksenä on usein, että henkilö asettaa jaettavaksi, vaaditun määrän aineistoa.

TTVK on tutkinut viimeisen kahden vuoden aikana neljästi kuluttajien tietoisuutta siitä, mitä Suomen laki sanoo musiikkitiedostojen jakamisesta ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Taloustutkimus Oy:n toukokuussa 2007 tekemän tutkimusten perusteella lähes 80 % kuluttajista tietää, että musiikin jakaminen tietoverkoissa ilman oikeudenhaltijan lupaa on laitonta.

1.1.8 Lainsäädännön nykytila

Vuoden 2006 alussa voimaan tullut rikoslain muutos, jossa tietoverkoissa tehtyjen tekijänoikeusloukkausten osalta poistettiin rikoksen tunnusmerkistöstä ansiotarkoituksen edellytys, oli merkittävä parannus. Uudistuksen myötä varmistettiin viranomaisten kyky tutkia ja selvittää tietoverkoissa tehtyjä oikeudenloukkauksia.

1.1.9. Lainsäädännön kehitystarpeet

Edellä esitetty tarve koventaa rangaistuseuraamuksia vakavista tekijänoikeudenloukkauksista koskee luonnollisesti myös tietoverkoissa tehtyjä rikoksia. Tietoverkoissa tehtyjen oikeudenloukkausten vahingollisuus ja haitallisuus oikeudenhaltijoille edellyttää riittävän ankaraa sanktiota silloin kun kyse on vakavasta, tahallisesta oikeudenloukkauksesta.

1.2 SIVIILIOIKEUDELLISET SUOJAKEINOT JA SEURAAMUKSET

1.2.1 Lainsäädännön nykytila – Tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivi (2001/29/EY) sekä Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisdirektiivi (2004/48/EY) jälj. Enforcement-direktiivi

Em. direktiivien kansallisen voimaansaattamisen myötä tekijänoikeuslakiimme lisättiin keinoja, joihin oikeudenhaltijat voivat turvautua siviilioikeudellisissa riita-asioissa. Tärkeimmät uudistukset olivat tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämistä koskevat säännökset (TekijäL 60a – 60d §:t) sekä mahdollisuus kieltotuomion hakemiseen loukkaajaa vastaan (TekijäL 59 §).

Tähän mennessä kertyneen, vasta vähäisen oikeuskäytännön perusteella, on vielä liian aikaista tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä uusien säännösten toimivuudesta. Uutta tiedonsaantia (TekijäL 60a §) koskevaa oikeutta on käytetty viidessä tapauksessa, joissa kaikissa kärjäoikeus määräsi Internet palveluntarjoajan luovuttamaan oikeudenhaltijoille tiedot IP-osoitteen käyttäjästä tietynä loukkausajankohtana. Kaikissa tapauksissa kyse oli IP-liittymästä, josta oli välitetty tietoverkkoon tekijänoikeuslain vastaisesti musiikkia.

Em. tapauksissa ei haettu kärjäoikeudelta keskeyttämismääräystä Internet palveluntarjoajaa vastaan. Tältä osin säännösten toimivuudesta ei ole olemassa alioikeuskäytäntöä.

1.2.2 Lainsäädännön kehitystarpeet – riittävät oikeussuojakeinot

On välttämätöntä, että lainsäätävä edelleen seuraa tarkasti yhteiskunnan teknistä kehitystä ja vastaa sen mukana ilmenneisiin tekijänoikeuden loukkauksiin turvaamalla tekijänoikeuksien suojan täytännön ja tehokkaat puuttumiskeinot myös tietoverkoissa.

Esille nouseviin ongelmiin tulee lainsäätäjän toimesta reagoida nopeasti. Tämä vaatimus koskee eritoten tietoverkoissa tehtyjä oikeudenloukkauksia. Esimerkkinä nopeasta ja asianmukaisesta toimista voidaan mainita Eduskunnan lakivaliokunnan toimet säädettäessä kansallisesti voimaan tieto-

yhteiskunnan tekijänoikeusdirektiiviä. Lakivaliokunnan toimesta, sen todettua hallituksen esityksen puutteet, lakiin lisättiin säännökset koskien loukkaavan aineiston saannin estämistä.

1.2.2.1 Valistavat ja pehmeät oikeussuojakeinot tietoverkoissa uupuvat

Tietoverkoissa tapahtuvien oikeudenloukkausten osalta tämän hetken yksi kenties merkittävimmistä puutteista on ns. pehmeiden oikeussuojakeinojen puute. Nykyisessä tilanteessa Internet operaattorit eivät välitä asiakkailleen huomautusta tekijänoikeusloukkauksesta, jonka oikeudenhaltija tai hänen edustajansa on operaattorille ilmoittanut. Oikeudenhaltijan ainoaksi keinoksi puuttua harjoitettavaan oikeudenloukkaukseen jää joko tutkintapyyntö poliisille tai käräjäoikeudelle tehtävä tiedonsaanti-hakemus liittymän haltijatiedoista.

Kuitenkin useissa tapauksissa loukkaus loppuisi jo pelkällä Internet palveluntarjoajan tekemällä huomautuksella, jossa viitattaisiin oikeudenhaltijan tekemään ilmoitukseen. Tämä koskisi eritoten tilanteita, joissa oikeudenloukkaukseen on syyllistynyt nuori henkilö. Nykyisin ensimmäinen tieto tehdystä oikeudenloukkauksesta saattaa olla poliisin koputus ovelle.

Uuden lainsäädännön mahdollisuutta tulisi tältä osin harkita ennakkoluulottomasti. Lainsäätäjä on jo vuonna 2002 nähnyt tarpeelliseksi ja järkeväksi ns. pehmeiden keinojen käytön tietoverkoissa tehdyissä oikeudenloukkauksissa. Lakiin tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta muotoiltiin tuolloin säännökset koskien tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämistä tilanteissa, joissa aineisto sijaitsee välittäjänä toimivan palveluntarjoajan tallennuspalveluissa.

Lainsäätäjän osalta kyseessä oli tuolloin rohkea ja positiivinen kannanotto tietoyhteiskunnan eteenpäin viemiseksi. Valitettavasti kyseiset säännökset olivat jo voimaan tullessaan jossain määrin vanhentuneet tekniikan kehittymisen myötä; tekijänoikeudellisesti suojattujen aineistojen välittäminen oli siirtynyt vertaisverkkoihin, jolloin jaettavat tiedostot sijaitsevat kunkin käyttäjän omilla tietokoneilla eivätkä enää palveluntarjoajien hosting-palveluissa.

Lakia tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta tulisikin muuttaa siten, että tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämistä koskeva ilmoitusmenettely ulotetaan koskemaan myös Internet-palveluntarjoajien tiedonsiirto ja verkkoyhteyksien palveluntarjontaa (kyseisen lain 13 §). Oikeuspoliittisesti kyseessä olisi järkevä ja perusteltu lainsäädäntötilanteen päivittäminen vastaamaan nykYTEKNIIKOITA.

2. YKSITTÄISIÄ KYSYMYKSIÄ

2.1 DRM-järjestelmät

DRM-järjestelmien käyttö sähköisessä kaupankäynnissä on saanut vahvaa kritiikkiä. DRM-ratkaisujen on väitetty lukitsevan liiallisesti hankitun sisällön käyttöä (kopiointirajoitukset) ja estävän ostetun aineiston käyttämistä erilaisissa laitteissa (yhteensopivuus). Ärhäkkäimmät kriitikot ovat esittäneet oikeudellisen suojan poistamista DRM-ratkaisuilta.

DRM-ratkaisut eivät ole kuluttajille uusi asia. Fyysisessä maailmassa ne ovat olleet olemassa jo vuosikymmeniä. Tietokonepelien osalta DRM-ratkaisut tulivat 1980-luvun alkupuolella Commodore 64 kaltaisten pelien yhteydessä. Macrovision alkoi suojata VHS-videoelokuvia 80-luvun keskivaiheilla ja tähän mennessä on suojattu miljardeja nauhoja. DVD-elokuvat tulivat markkinoille kopiosuojauksien kera vuonna 1996 ja siitä tuli yksi kaikkien aikojen menestyksekkäin sähköinen tuote.

Vaikka kuluttajien odotukset ovat korkealla, niin unohtaa ei sovi sitä tosiseikkaa, että tietoyhteiskunnan rakentaminen on vielä alkuvaiheissaan. Tekijänoikeudellisesti suojatut aineistot näyttelevät merkittävää roolia kyseisessä kehityksessä; ilman sisältöjä ei synny tietoyhteiskuntaa. Valtiovallan tehtävänä ei ole pykälän ohjata ja rajoittaa erilaisten liiketoimintamallien kehitystä. Tämä tehtävä kuuluu markkinoille, jossa kuluttajat edelleen ratkaisevat ostopäätöksillään, mitkä liiketoimintaratkaisut jäävät elämään ja mitkä kuihtuvat pois. Aivan kuten fyysisessä kaupankäynnissä, myös verkko-kaupassa jyvät tulevat erottautumaan akanoista.

Kehitettävissä liiketoimintamalleissa erilaiset DRM-ratkaisut ovat välttämättömiä. Esimerkiksi elokuvien vuokraustoiminta verkkoympäristössä edellyttää DRM-ratkaisuja. Kuluttajan kannalta on hänelle edullisempaa, mikäli hän pystyy tietoverkon välityksellä vuokraamaan ja katsomaan elokuvan halvempaan hintaan, kuin tilanteessa, jossa hän hankkisi elokuvan pysyvästi itselleen.

Tekijän oikeus määrätä teoksen kaupallisesta käytöstä ja tällaisen käytön ehdoista kuuluu tekijän yksinoikeuden ytimeen. DRM-ratkaisujen oikeudellinen suoja turvaa oikeuden määrätä teoksen sähköisen kaupankäynnin ehdoista. Jotkut oikeudenhaltijat eivät halua käyttää DRM:ää, mikä sopii hyvin, jos kyseessä on heidän valintansa ja he uskovat siitä hyötyvänsä. Tämän pitäisi olla markkinaolosuhteisiin perustuva valintakysymys.

On varmaa, että tekijät ja sisällöntuottajat eivät tule toimeen ilman lopputuotteita ostavia kuluttajia. Yksikään oikeudenhaltija ei pyri estämään asiakkaiden pääsyä sisällön äärelle - se olisi kaupallista itsemurhaa. Mikäli DRM-ratkaisuista tehdään liian kankeita ja kuluttajin käyttöödotusten vastaisia, pakottavat markkinat, viimekädessä konkurssin uhallla oikeudenhaltijoita ja sähköisiä kauppapaikkoja muuttamaan liiketoimintamallejaan. Lähtökohtana on kuitenkin oltava, että mikäli DRM-ratkaisuja halutaan käyttää, tulee siihen olla oikeus.

Kritiikki DRM-järjestelmiä kohtaan kuuluu toki myös luonnollisena osana markkinoiden kehitykseen. Jos DRM-puoli on hoidettu huonosti, asiakkaat äänestävät jaloillaan ja hylkäävät sen. Tämä tarkoittaa, että oikeudenhaltijoiden on käytettävä DRM:ää kaupallisesti järkevin tavoin.

Palveluiden ja laitteistojen väliset yhteensopivuusongelmat turhauttavat tällä hetkellä kuluttajia ja useimmiten syyttävä sormi osoitetaan kohti oikeudenhaltijoita. Tosiasiassa kysymys on laitevalmistajia koskeva. Formaattien yhteensopivuus ei ole sisällön tekijöiden tai tuottajien käsissä vaan riippuu laitevalmistajien ratkaisuista. Vielä ei ole syntynyt yhtä yleistä formaattimuotoa. Oikeudenhaltijat lisensoivat tasapuolisesti erilaisia ja eri tekniikoilla toteutettuja palveluja ja suhtautuvat positii-visesti erilaisten palveluiden kehittymiseen. Kuluttajat päättävät ratkaisuillaan, mitkä formaatit menestyvät parhaiten.

Kuluttajilla tulee luonnollisesti olla vapaus valita laitteistoista ja palveluista haluamansa, ja samalla heidän tulisi voida olla varmoja, että kaikki myös toimii. Joissakin tapauksissa myös kuluttajien odotukset ovat yksinkertaisesti liian suuret. Vaikka sisällöt toimivat nykyisin jo monissa eri laiteissa, niin joissain tapauksissa laitevalmistajat eivät tätä tavoittele. Esimerkiksi pelimarkkinoilla olevat pelit eivät toimi eri valmistajien laitteissa (esim. PS, Xbox, PSP, Nintendo jne.).

Tavoitteena tulee olla, että DRM:t saadaan toimimaan kunnolla; niiden on toimittava sekä oikeudenomistajien, teknologiayritysten että kuluttajien kannalta. DRM kauppa on turvallista ja takaa turvallisen rahaliikenteen ja viruksettomat sisällöt. On kaikkien etu, että sisältöjen arvo säilyy ja tässä DRM on keskeisessä asemassa. Se voi taata, ettei yksi lataaminen tuo tiedostoa ilmaiseksi koko muun maailman saataville. Se ei vie kuluttajan oikeuksia, mutta se takaa osaltaan sen, että

oikeudenomistajat saavat korvauksen, mikä puolestaan mahdollistaa investoinnin ja luovuuden, johon koko sisältöteollisuus nojaa.

2.2. Linkitys

Linkityksen tekijänoikeudellisen arvioinnin osalta on perusteltua vielä toistaiseksi odottaa linkitystä käsittelevän oikeuskäytännön tulkintoja. Tähän liittyen aiheesta tehtävä pohjoismaiden yhteinen selvitystyö linkityksen tulkinnoista ja käytäntöjen selkeyttämisestä olisi tervetullut lisä. Mahdollisessa lainsäädäntötilanteessa tulisi selkeästi kieltää linkittäminen luvatta valmistettuun ja luvatta saataville saatettuun aineistoon.

3. TARVITAAN VAPAAEHTOISIA KÄYTÄNNESÄÄNTÖJÄ

Internetpiratismi muodostaa tällä hetkellä suurimman uhan tekijöille ja sisältöteollisuudelle. Suojattujen sisältöjen luvaton välittäminen tietoverkoissa hidastaa laillisten kauppapaikkojen kehittämistä ja terveiden kuluttajamarkkinoiden syntyä.

Yksi merkittävimmistä esteistä terveiden ja toimivien kuluttajamarkkinoiden syntymisille tietoverkoihin, ovat puuttuvat käytäntösäännöt luovan alan ja Internet palveluntarjoajien välillä. Esimerkki yksittäisestä toimivasta käytäntösäännöstä, oli aikoinaan, jo vuonna 1997 Teosto ry:n ja silloisen Telecom Finland Oy:n kesken solmittu sopimus koskien aineistojen luvaton yleisön saataville saattamista verkon välityksellä.

Digitaaliset musiikkikaupat ovat kansainvälisesti kasvussa ja myös elokuva-alan sähköisiä kauppapaikkoja kehitetään kiivaasti. Myös Internetoperaattorit ovat monissa maissa, Suomi mukaan lukien, investoineet merkittävästi digitaalisiin kauppapaikkoihin. Musiikkipuolella digitaalinen myynnin osuus maailman kokonaismyynnistä oli vuonna 2005 5,5 % ja vuonna 2006 jo n. 11 %. Näiden lukujen valossa voi vain ihmetellä, että Suomessa vastaava luku vuonna 2006 oli 3 %.

Mistä johtuu, että infrastruktuuriltaan yhdessä maailman kehittyneimmässä mm. yli 1,5 miljoonan laajakaistaliittymän maassa digitaalisen myynnin kehitys ei vastaa muita, rakenteiltaan samantyyppisiä markkinoita. Tärkein syy on laaja, luvaton musiikin jakelu vertaisverkoissa. Kun saatavilla on runsaasti laitonta aineistoa ja lisäksi täysin vastikkeetta, niin kuluttajien houkutus laittomien palveluiden käyttöön on luonnollisesti suuri.

Oikeudenhaltijoiden ja Internet palveluntarjoajien on syytä käynnistää keskustelut selvittääkseen olemassa olevia vaihtoehtoja ja luomaan yhteisiä pelisääntöjä, joilla voidaan yhteistyössä puuttua tehokkaasti tietoverkoissa tapahtuviin tekijänoikeusloukkauksiin. Tämä on molempien osapuolien ja myös kuluttajien edun mukaista.

Yhteistyössä sovitut keinot ja toiminatatavat mahdollistavat puuttumisen Internetpiratismiin suurimpiin ongelmiin ja solmukohtiin, jolloin jo vähäisilläkin toimilla on kustannustehokkaasti saavutettavissa merkittäviä tuloksia ja yleisestäviä vaikutuksia. Näkemyksemme mukaan jo voimassa olevat Internet palveluntarjoajien toimitusehdot mahdollistavat neuvottelujen käynnistämisen, yhteistyössä tehtävän kartoituksen ja käytäntösäännöistä sopimisen.

Valtiovallan rooli käytäntösääntöjen luomisessa olisivat neuvotteluja tukevat ja kannustavat toimenpiteet. Mukana olevia valtion tahoja olisivat vähintäänkin olla opetus- ja liikenneministeriö sekä kuluttajaviranomaiset.

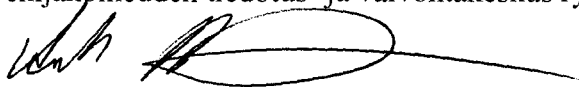
4. KOULUTUKSEN LISÄÄMINEN

Tekijänoikeusjärjestelmän ymmärtäminen edellyttää valtiovallalta vahvaa panostusta koulutukseen. Tältä osin kannatamme lämpimästi opetusministeriössä aloitettua projektisuunnittelua koulutuksen kehittämisestä. Nykytilanne, jossa opettajien koulutuksessa ei lähtökohtaisesti käsitellä tekijänoikeuksia laisinkaan ei ole tietoyhteiskuntaa. Koulumaailman kokonaisvaltainen perehdyttäminen tekijänoikeusjärjestelmän peruseriaatteisiin tulee kuulua osana niin opettajien kuin oppilaidenkin opetukseen.

Viranomaisten koulutuksen osalta olisi toivottavaa, että oikeus- ja opetusministeriö suunnittelisivat yhteistyössä tekijänoikeuskoulutusta myös tuomioistuimille. TTVK on luonnollisesti valmis osaltaan tukemaan valtiovallan hankkeita.

Helsingissä kesäkuun 1 päivänä 2007

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Antti Kotilainen
toiminnanjohtaja